

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2019 – Sonbahar / Autumn Sayı/Issue: 45
Sayfa / Page:31-47

ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info - Geliş/Received: 13.07.2019
Kabul/Accepted: 02.09.2019 - Araştırma Makalesi / Research Article

**MİLLİ EDEBİYAT DÖNEMİ
ROMAN VE
HİKÂyecİLİĞİNE
GENEL BİR BAKIŞ**

***AN OVERVIEW OF NOVEL
AND STORYTELLING IN THE
PERIOD OF NATIONAL
LITERATURE***

Dr. Öğr. Üyesi Sevgül TÜRK MENOĞLU

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü

ORCID: 0000-0002-1704-8014, se_cabaz@hotmail.com

Öz

Milli Edebiyat Dönemi Türk Edebiyatı, Milli Mücadele'nin başladığı yıllarda gelişen, o zamana kadar alışılmış olan klişeleri kırarak yepyeni bir anlayışla ilerleyen bir süreçtir. Milli Mücadele ile paralel ilerleyen bu süreç, gerek tema, gerek dil ve anlatım bakımından pek çok yeniliği içinde barındıran bir dönemdir. O zamana kadar Anadolu'ya mesafeli duran yazarlar, artık Anadolu'yu keşfetmeye başlamışlardır. Okuyucu roman ve hikâyede bir "taşra" gerçeği ile karşılaşma fırsatı bulmuştur. Anadolu'nun o zamana kadar ihmal edildiği de bu yönelişle fark edilmiştir. Dönemin yazarları Anadolu gerçeğini dışardan bakan bir gözlemci olarak değil, bizzat bu coğrafyada yaşayarak anlatma yoluna gitmişlerdir. Anadolu, bu dönem hikâye ve romanına daha çok yoksulluk, cehalet, taassup gibi kavramlarla girer. Milli Mücadele de yine bu dönem roman ve hikâyesinde en çok işlenen temalar arasında yer alır. Genel olarak Milli Edebiyat dönemi hikâye ve romanında sosyal meselelere doğru bir yönelme söz konusudur. O zamana kadar daha çok bireysel temalar etrafında oluşan roman ve hikâye kendine farklı bir alan bulmuş olur. Bu dönem eserlerinde yalın ve duru bir anlatım tercih edilir. Milli Edebiyat dönemi hikâye ve romanı içerik ve dil bakımından Türk edebiyatının yeni bir mecraya girdiği bir süreçtir.

Anahtar Kelimeler: Milli Edebiyat, roman, hikâye, Milli Mücadele.

Abstract

The National Literature Period Turkish Literature that improves at the beginning of national struggle is a process that progresses with a new understanding by breaking the clichés that have been customary until the beginning of the National Struggle. This process, which proceeds in parallel with the National Struggle, is a period which includes many innovations in terms of theme, language and expression. Until then, the writers who are distant to Anatolia, has begun to explore

Anatolia. The reader had the opportunity to meet with a "provincial" reality in the novel and the story. The negligence of Anatolia was noticed by means of this tendency. The writers of the period attempted to express the reality of Anatolia from the outside, not as an observer, but by living in this geography itself. In Anatolia, the stories and the novels have begun to take their subjects from concepts such as poverty, ignorance and taassup. National Struggle is also one of the most popular themes in this period novel and story. In general, there is a tendency towards social issues in the story and novel of the National Literature period. Until then the novel and the story formed around more individual themes would have found a different area of their own. Lean and clear expression is preferred in the works of this period. The story and novel of the National Literature period is a process in which Turkish literature enters a new way in terms of content and language.

Keywords: National literature, novel, story, national struggle.

1. Milli Edebiyat Kavramı

Milli Edebiyat, yalnız Türk edebiyatında değil, dünya edebiyatında da üzerinde durulan bir kavramdır. Wellek ve Warren, *Edebiyat Biliminin Temelleri* adlı serlerinde bu kavrama dikkat çekerek Milli Edebiyat tabirinin kullanım sahasına değinirler. Wellek ve Warren'e göre Milli Edebiyat, bir millete ait olan edebiyattır. Milli edebiyat, coğrafya ve dil özelliklerine göre kategorilere ayrılmıştır. (Wellek ve Warren, 1983: 55-64) Orhan Türkdoğan, batı sosyolojisinde milli kültür üzerinde yürütülen çalışmalarda bilim adamlarının milli kültürü tanımlamak için "milli karakter" kavramından hareket ettiklerine dikkat çeker. Buna göre, "milli karakter, millet seviyesine yükselmiş bir toplumda kültürün bariz vasıflarını veya ayırt edici bütünlüğünü ortaya koyar. Böylece her insan varlığı, içinde yaşadığı topluma göre terbiye edilir ve yetiştirilir." (Türkdoğan, 2013: 59). Bu tespit *coğrafya* ve *dil* unsurlarının yanında *birey* kavramının da milli edebiyata şekil veren bir unsur olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Sonuç olarak batıda Milli Edebiyat kavramı ortak değerleri, yaşam şeklini ve dili içeren bir bütün olarak algılanır.

Milli kimlik anlayışının Türk edebiyatı için belirgin bir biçimde ortaya çıkması Balkan Harbi ile birlikte gündeme gelmiştir. (Koroğlu, 2010: 119) Balkanlardaki toprak kaybı, Osmanlılık fikrinin artık ömrünü tamamladığını göstermiştir. Bundan sonraki süreç, Türk milliyetçiliğinin ön plana çıkmasıyla ilerlemeyi gerektirmiştir. Yaşanan süreç, milli bir edebiyat anlayışına zemin hazırlamıştır. Hülya Argunşah, Batı edebiyatında Milli Edebiyat için bütüncül bir yaklaşım söz konusu iken, Türk edebiyatında Milli Edebiyat adlandırmasının bu bütüncül anlayışın dışında ve daha özel bir anlam ifade ettiğine işaret eder. Türk edebiyatında milli edebiyat kavramı hem "bir başlangıç ve bir bitiş tarihiyle belirleyebileceğimiz, iki zaman arasındaki bir edebi faaliyeti", hem de "bir milletin

edebiyatının tamamını”(Argunşah, 2013:185) ifade eder. Dünya edebiyatında Milli Edebiyat adı altında belli bir zaman aralığını kapsayan bir edebi dönem yoktur. Türk edebiyatında bir döneme de isim olan Milli Edebiyat, kavram olarak pek çok yazar ve düşünür tarafından tartışılmıştır. Nahit Sırrı Örik, 1936 yılında *Milli Bir Edebiyat Yaratabilir Miyiz?* sorusunun sorulduğu bir ankete verdiği cevapta edebiyatı milli ve gayri milli diye ikiye ayırmanın mümkün ve tabii olduğunu söyler. Örik’e göre: “sırf milli hudutları içindeki şahısları tasvir ve vakaları hikâye eden şair ve edipler milli olurlar. Mevzularını ve şahıslarını milli hudutlar dışından alan şair ve edipler de gayri milli olurlar.” (Örik, 1936: 36) Nahit Sırrı Örik’in bu tespiti Milli Edebiyat kavramının ayırımını net ve keskin bir biçimde yapar.

Ahmet Hamdi Tanpınar ise edebiyatın milliliği ile ilgili değerlendirmesinde “edebiyatımız hayat karşısında daima memlekettedir” (Tanpınar, 1998: 88) ifadesini kullanır. Tanpınar, *millilik* kavramını *memleket* ifadesiyle bir mekâna/coğrafyaya dayandırarak vatan, toprak gibi kavramları öne çıkarır. Tanpınar’a göre, edebiyatın memleket ile bir olması edebiyatımızın faziletlerindedir. Tanpınar, bir geçiş dönemi aydını olarak edebiyatta millik kavramının sıkıştığı ve açmaza girdiği kilit noktayı doğu ve batı kavramlarına dayandırır. Tanpınar’a göre, eski âlemimiz dardır, bu sebeple de küçük ve cahil kaldığı noktalar mevcuttur. Bununla birlikte eski edebiyatımız tam ve yekparedir. Her köşesi bizim tarafımızdan tanzim edilmiştir. Dış etkenlerin tesirinde kalsa bile bu, doğal akış içinde gerçekleşir ve edebiyatın kendini teşekkül etmesine engel olmaz. (1998: 88) Batılı tarzdaki yeni bir edebiyat arayışında kendimizi bulamadığımızı dikkat çeken Tanpınar, bu durumun bir “bir milli edebiyat arat”[tığını] (1998: 89) söyler. Milli Edebiyat arayışının “kendimize dönmek şartıyla” (1998: 89) sonuç vereceğine dikkat çeker. Tanpınar’ın Milli Edebiyat’a dair bu tespitlerinin temel dayanağı doğu ile batı arasında kalmışlık yani arafta olma durumudur. Yukarıdaki tespitlerden de anlaşıldığı gibi Tanpınar, kendi hayatımızı canlı bir biçimde yansıtan, kendi toplum hayatımızdan bir şeyler taşıyan bir edebiyat anlayışının milli olabileceği düşüncesindedir.

Yukarıda kısaca değinildiği gibi gerek Batı edebiyatında gerekse Türk edebiyatında Milli Edebiyat kavramı ile ilgili ortak kanaat, bir milletin ortak kültürünü yansıtan her şeyin milli edebiyat olduğu yönündedir. Ortak kültürün sacayağı olarak da coğrafya, dil ve birey kavramları öne çıkar.

2. Milli Edebiyat Döneminin Sosyal ve Siyasi Zemini

Milli Edebiyat Dönemi, Türk edebiyatında gerek içerik, gerekse dil ve anlatım bakımından büyük değişikliklerin yaşandığı bir süreçtir. Bu dönemde İstanbul dışına çıkan yazarlar, Anadolu’yu yakından tanıma

fırsatı bulurlar. Osmanlı döneminde belirgin bir farkla hissedilen merkez-taşra ayırımı bu dönemde eserlerde kendini somut bir biçimde hissettirir. Bu süreçte Anadolu'ya açılma eğiliminin hız kazanmasında en önemli faktör Milli Mücadele'nin başlamasıdır. Ancak bunun yanında başka pek çok sebep de etkili olmuştur. Türk Edebiyatı'nda 1911-1923 yılları arası olarak kabul edilen Milli Edebiyat Dönemi; Kurtuluş Savaşı, Balkanlardaki çözülüş, iç karışıklıklar, çok sayıda fikir akımıyla en karmaşık dönemlerden biridir. II. Abdülhamid idaresinin 1908 yılında ortadan kalkmasıyla o zamana kadar kendini ifade edemeyen Osmanlı aydını bir anda kendini bir hürriyet ortamı içinde bulur. Bu hür ortamda yoğun bir fikrî hareketlilik başlar. Ülkenin içinde bulunduğu karmaşa, Balkanlardaki iç karışıklık ülkeyi kurtarmak için birtakım kurtuluş reçetelerini de öne çıkarır. Fikrî anlamda çeşitliliğin bol olduğu bu dönemde dört fikir akımı öne çıkar: Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük. Bu akımlardan Osmanlıcılık, başlangıçta bir çözüm gibi algılanır. Ancak "Arnavutluk isyanı ve Araplarla Kürtler arasında başlayan bazı milliyetçilik hareketleri imparatorluğun siyasi bütünlüğünün sürdürülmesi bakımından, Müslüman unsurların da tam bir anlaşma içinde bulunmadığını" (Akyüz, 1979:155) gösterdiği için Osmanlıcılık akımının işe yaramayacağı fark edilir ve kısa süre sonra bu anlayıştan vazgeçilir. İslamcılık anlayışının II. Abdülhamid tarafından da benimsediği bilinmektedir. II. Abdülhamid "zamanında kurumları ıslah politikasının yanında Panislamizm adı verilen" (Mardin, 1995: 92) anlayışı devam ettirir. Padişah, emperyalizmin güç kazandığı bir devirde, böyle bir savunma yolu bulmuştur. Abdülhamid devri Panislâmizmi'nin iki eksenine vardır. Bunlardan biri, Osmanlı Müslüman tebasını İslâm bayrağı altında toplama çabasıdır. Bir diğer eksen, dış ülke Müslümanlarının *halifelik* makamı etrafında toplanması düşüncesidir. (Mardin, 1995: 93) İslamcılık anlayışının Milli Edebiyat döneminde önemli savunucusu Mehmet Âkif'tir. Şerif Mardin'e göre İslâmcıların fikirlerinin odak noktası, Osmanlıların Tanzimat'la birlikte kültür benliklerini kaybetmeye başladıkları (Mardin, 1995: 91) düşüncesidir. Bu dönemde bu ideolojiyi savunanlar arasında Sait Halim Paşa, M. Şemsettin (Günaltay), Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi, Hacı Zihni Efendi, Eşref Edip gibi isimler sayılabilir. Bütün çabalara rağmen bu ideoloji etrafında büyük bir toplama görülmez. (Akyüz, 1979: 155). Milliyetçilik ideolojisi için de bu dönemde birtakım çabalar gösterilmiştir. Özellikle 19. yüzyılın başlarından itibaren dünyada yoğun bir şekilde görülen Milliyetçilik akımı Osmanlı için de bir kurtuluş vasıtası olarak görülmüştür. Necip Âsım, Şemsettin Sami, Bursalı Tahir gibi isimler Milliyetçilik ideolojisine fikrî anlamda destek vermiş, yazdıkları eserlerde Türklerin ilme yaptıkları hizmetler, Türk dili ve kültürünün zenginliği gibi konuları işleyerek bu ideolojiyi savunmuşlardır. Özellikle Yusuf Akçura'nın bu dönemde yazdığı Üç Tarz-ı Siyaset (1907)

devrin en dikkat çekici eserlerinden biridir. Bunun yanı sıra dernek faaliyetlerine ağırlık verildiği görülür. Türk Derneği (1908-1911), Türk Yurdu (1911), Türk Ocağı (1912) bu dernekler arasındadır. Ziya Gökalp, gerek 1911 yılında Genç Kalemler Dergisi'nde yayımlanan *Turan* manzumesi, gerekse İstanbul Üniversitesi'nde verdiği sosyoloji dersleri ile geniş bir kesime ulaşarak sesini duyurur. Bunun yanında Türkleşmek- İslamlaşmak-Muasırlaşmak (1918) ve Türkçülüğün Esasları (1923) adlı eserlerinde Türk kültürüne, dil ve edebiyatına dair görüşlerini açıklar, özellikle dilde sadeleşme ve milli bir edebiyat oluşturma konusunda neler yapılabileceğine dikkat çeker. Gökalp, Türkçülüğün Esasları kitabında Turancılık idealinden söz ederek bu idealin fikri anlamda kalan, Türk milletinin uzak ideali olduğuna işaret eder. (Gökalp, 1968: 24). Bütün bu faaliyetlere rağmen kozmopolit bir yapıya sahip olan Osmanlı toplumunda, özellikle de Balkanlardaki milliyetçi ayaklanmalardan sonra, Balkan Savaşları da devam ederken “Türk, Arap, Arnavut, Ulah ve Rum, Müslüman, Gregoryen, Katolik ve Yahudi'den teşekkül eden, her dil ve diyalektin geçerli olduğu Osmanlı İmparatorluğu'nda bu idealin biraz da suni olduğu zamanla ortaya çık[ar]”. (Mardin, 1995:95).

Tanzimat'tan beri hararetli bir konu olan Batıcılık ideolojisi de bu dönemin fikir akımları arasındadır. Bu akımın en büyük taraftarları Tevfik Fikret ve Abdullah Cevdet'tir. (Akyüz, 1979:158). Abdullah Cevdet'in 1904 yılında çıkarmaya başladığı *İctihad* dergisi bu ideolojinin önemli yayın organıdır. *İctihad* dergisinde batılılaşmanın bir programı belirlenmiş ve o doğrultuda birtakım kararlar da alınmıştır. Peyami Safa, derginin “Pek Uyanık Bir Uyku” başlığıyla yayımlanan bir sayısında Garplılılaşma programında yer alan fesin kaldırılması, kadınların istediği gibi giyinebilmesi, kadın ve erkek arasında kaç-göç olmaması, sarık ve cübbe gibi kıyafetlerin ulemaya has olarak kalması gibi şartların dinî taassuba karşı medenî ihtiyaçların sezilişinin bir neticesi olarak görür. (Safa, 1997: 62-63). Garpcıların programlarını oluştururken tamamen şekli unsurlara yönelmeleri, bu anlayışın benimsenmesine engel olmuştur.

3. Milli Bir Edebiyat Oluşturma Çabaları

Milli Edebiyat döneminde millileşme faaliyeti edebi ve fikrî sahada hız kazanır. Milli bir dil ve milli bir şuurla hareket etmenin önemine dikkat çekilir. Millilik anlayışının milli bir dille gerçekleştirilebileceğine inanan aydınlar, dilin ve edebiyatın yabancı unsurlardan arındırılması gerektiğini savunurlar. Bunun için atılan en somut adım, *Yeni Lisan* hareketi olmakla birlikte, bu hareketin öncesinde “beyaz lisan” kavramından söz edilir. Ömer Seyfettin “beyaz lisan sıfatını kullanan ilk şahıs” olarak öne çıkar. (Enginün, 2008:163). Bu kavrama Yahya Kemal de yer verir. Onun

saf dile yönelme çabası “Herediaya’yı severken, eski Yunan, Latin şiirinin zevkini almıştım. Öteden beri aradığım yeni Türkçe’nin yanına yaklaştığımın bu münasebetle farkına vardım. Söylediğimiz Türkçe, eski Yunan ve Latin şiirindeki *beyaz lisan* gibi bir şeydi.” (Kemal, 1976:108) ifadeleriyle kendini gösterir. Ziya Gökalp de *Türkçülüğün Esasları* kitabında *Lisanî Türkçülük* adlı bölümde millî bir dil oluşturulmasının elzem olduğuna dikkat çekerek, dildeki sadeleşme konusunda yapılacakları uzun uzadıya anlatır. Bütün bu çabaların tek amacı dili sadeleştirip milli bir edebiyat oluşturmaktır (Gökalp, 1968:101-124).

Dilde sadeleşme ile ilgili atılan önemli adımlardan biri de *Genç Kalemler* dergisidir. *Genç Kalemler*, II. Meşrutiyet sonrasında sistemli bir şekilde ortaya çıkan Türkçülük ideolojisinin yayın organıdır. (Çelik, 1996: 21) Genç Kalemler mecmuasının sürekli yazı kadrosunda şu isimler görülmektedir: Ömer Seyfettin, Ali Canip, Ziya Gökalp, Kâzım Nami (Duru), M. Nermi, Râsim Haşmet, Aka Gündüz, Nesimî Sârım, H. Hüsnü, Muvaffak Galip, Âkil Koyuncu, Subhi Edhem (Çelik, 1996: 21).

Genç Kalemler mecmuasının ilk hali 1909 Haziran ayında yayın faaliyetine Manastır’da başlayan *Hüsn ve Şiir* mecmuasıdır. Bu dergi, Selânik Hukuk Mektebi talebeleri H. Hüsnü ve İsmail Subhi tarafından çıkarılmıştır. Bu gençlere o sıralarda Ömer Seyfettin, Ali Canip, Âkil Koyuncu ve Aka Gündüz, yazıları ile destek vermişlerdir. (Çelik, 1996: 21). *Hüsn ve Şiir* “adı fazla romantik bulununca” (Çelik 1996: 21) Âkil Koyuncu’nun tavsiyesiyle *Genç Kalemler* olarak değiştirilmiştir. Genç Kalemler’in dil ile ilgili en büyük çıkışları 11 Nisan 1911 tarihinde Ömer Seyfettin’in yazdığı *Yeni Lisan* makalesidir. Bu makalede dil ve edebiyatın o günkü durumu ile ilgili bir değerlendirme yapılır. Türk edebiyatının şark edebiyatı tesiriyle bir dönem İran’a, batılılaşma süreci başladıktan sonra ise garp edebiyatı tesiriyle Fransa’ya doğru kaydığı dile getirilir. Bu duruma çözüm önerileri sunulur. Makale, dilde tasfiyeye gidilmeden, yani Arapça ve Farsça kelimeleri tamamen dilden atmadan bir yenilik yapılması taraftarıdır. İstanbul Türkçesi’nin esas alınması ve konuşma dili ile yazı dili arasındaki derin farkın kapatılması gerektiği savunulur. (Çelik, 1996: 21). *Genç Kalemler* mecmuasının ömrü çok uzun olmaz. Dergi, Balkan Harbi sebebiyle 1912 yılının Eylül ayında 41. sayı ile kapanır. Derginin yazı kadrosu da dağılır ve birçoğu faaliyetlerine İstanbul’da başka dergilerde devam ederler.

4. Milli Edebiyat Döneminde Roman ve Hikâye

Milli Edebiyat anlayışının faal olmaya başladığı 1911 öncesinde Fecr-i Âti topluluğu dikkat çeker. Fecr-i Âti, Servet-i Fünûn topluluğuna tepki olarak kurulmuştur. Fecr-i Âti mensupları Servet-i Fünûn edebiyatçılarını taklitçilik ve batı hayranlığı neticesinde Türk edebiyatını kendi özün-

den uzaklaştırmakla suçlarlar. Devrin tanınmış isimlerinden Ahmet Haşim, Emin Bülent (Serdaroğlu) gibi şairlerin de desteğiyle Fecr-i Âti topluluğu belli bir tanınırlık seviyesine ulaşır. Ancak kısa bir süre sonra topluluk, Servet-i Fünûn'u taklit etmekten öteye geçememekle itham edilir. Topluluk, belli bir sanat anlayışının olmaması, mensuplarının her birinin bağımsız hareket etmeleri ve aralarındaki mizaç farkları sebebiyle dağılır (1912). Aynı yıl, Genç Kalemler mecmuası da kapanır. Bu sebeple Milli Edebiyat dönemi şiiri karışık bir süreç geçirir. Kenan Akyüz, Milli Edebiyat dönemi şiirinin bu karışık durumunu şöyle ifade eder:

Bir yandan Milli Edebiyat şairleri kendilerini halkoyuna kabul ettirmeye ve Fecr-i Âti şairleri şöhretlerini sürdürmeye çalışırken, Servet-i Fünûn şiirinin Tevfik Fikret ve Cenap gibi otoriteleri de edebî itibarlarını henüz ayakta tutmakta idiler. Bu arada, Mehmet Âkif gibi bir ustanın temsil ettiği ayrı anlayış ve dokudaki şiir tarzını da unutmamak gerekir. Bu karışıklık, Fecr-i Âti'nin dağılmasından sonra, bu topluluğa mensup bazı şairlerle daha genç kuşaktan bazı şairlerin Milli Edebiyat anlayışı dışında kendilerini tatmin edecek başka yollar aramaları ve denemeler yapmaları ile yakından ilgilidir. (Akyüz, 1979: 161)

Akyüz'ün de belirttiği gibi bu dönemin şiir anlayışına arayış hâkimdir. Bu dönemde Nâyiler, Nev-Yunaniler gibi irili ufaklı birtakım topluluklar da ortaya çıkmış ancak etkin olamadan dağılmışlardır. Milli Edebiyat döneminde şiirde durum böyle iken tiyatro çalışmalarında bir hızlanma görülür. 1908'den sonra yoğunlaşan tiyatro çalışmaları Milli Edebiyat döneminde ivme kazanmış, özel tiyatroların yanında devlet tiyatroları da açılmıştır. Dârü'l Bedâyi-i Osmânî 1914 yılında kurularak çalışmalarına başlamıştır. Dârü'l Bedâyi'nin tüzüğünde telif piyesler yazılmasını teşvik eden bir maddeye yer verilmiş ve yerli piyesler yazılmasının önemine dikkat çekilmiştir. Uzun bir geçmişi olmayan tiyatro, teknik anlamda çok büyük bir merhaleye ulaşmasa da “dil ve üslûbun tabiiğinde”(Akyüz, 1979: 170) önemli bir ilerleme göstermiştir. Milli Edebiyat döneminde henüz tam manasıyla kusursuz bir tiyatro yazarlığından söz etmek için erkendir. Dönemin öne çıkan tiyatro yazarları Musahipzâde Celal ve İbnürrefik Ahmed Nuri Sekizinci'dir. Milli Edebiyat döneminde mizah ve hiciv de hatırı sayılır bir verimliliğe sahiptir. Neyzen Tevfik (Kolaylı), Halil Nihad (Boztepe), Hüseyin Rıfat (Işıl) bu dönemin mizah ve hiciv yazarları arasındadır.

1908 tarihinden sonra Türk hikâye ve romanında o zamana kadar bireysel temaların dışına çıkmayan yazarlar, yavaş yavaş sosyal konulara eğilmeye başlarlar. Artık edebi eserlerde mekân yalnızca İstanbul değil-

dir; Anadolu ve taşra gerçeği de eserlere konu olmaya başlar. Milli Edebiyat akımının hikâye ve roman alanındaki en önemli özelliklerinden biri, *Memleket Edebiyatı* çıığının başarılı ilk örneklerinin verilmiş olmasıdır. (Kudret 1978: 13). Bu tarzda verilen örneklerle memleket edebiyatının önü açılmış, Anadolu yoğun bir şekilde eserlerde işlenmeye başlamıştır.

4.1. Millî Edebiyat Döneminde Roman

Edebiyatta Anadolu'ya ve taşra gerçeğine yönelik Milli Edebiyat Dönemi'nde hız kazanmakla birlikte öncesinde seyrek de olsa köy, köylü konularını ele alan eserler görülür. Nabizâde Nazım'ın Karabibik (1890), Mizancı Murad'ın Turfanda mı Yoksa Turfa mı? (1890) romanları köyü ele alan romanlardır. Karabibik romanı “doğrudan doğruya köylünün hayatını konu edişi, köyü ve köylüyü gerçeğe bağlı kalarak verişiyle köy roman ve hikâyeciliğinin ilk önemli örneklerinden biri” (Kaplan, 1997: 27) olarak dikkat çeker. Milli Edebiyat dönemi romanı, o güne kadar ferdi konulara eğilen ve ferdi meselelerin dışına çıkmayan Servet-i Fünun romanından farklı bir görüntü arz eder. Milli Edebiyat dönemi romanı bir cephesiyle aydın ile halk yüzleşmesini açığa çıkarır. Dönemin önemli romancılarından Yakup Kadri'nin Yaban romanında bu yüzleşme dikkat çeker. Romanın başkahramanı Ahmet Celal, savaşta bir kolunu kaybetmiş bir zabittir. Bu kaybindan dolayı hayata küser ve Anadolu'nun ücra bir köyüne sığınır. Kurtuluş Savaşı tüm şiddetiyle devam ederken, Kuvayı Milliye birlikleri oluşturulurken Ahmet Celal de köyü gözlemleme ve Milli Mücadele'yi köylünün gözünden izleme fırsatı bulur. Ahmet Celal'in günlüğüne yazdıklarından ibaret olan romanda bir ulusun var olma mücadelesi verdiği bir süreçte köylünün Kurtuluş Savaşı'na karşı takındığı ilgisiz tavır öne çıkar. Köyün erkekleri, mahsulün yerde kalmaması için askere alınmayı temenni ederler. Bu yaklaşım, o zamana kadar Anadolu insanının Milli Mücadele'ye bakışını idealize ederek veren anlayışa tamamen terstir. Ahmet Celal, bir aydın olarak Türk köylüsünü bu tavrını yanlış bulmakla birlikte hatanın daha çok Anadolu'yu o zamana kadar ihmal eden mekanizmada, yani devlette olduğunu düşünür: “Zavallı köylü çocuğu! Sen, iki üvey ananın yavrususun. Biri demin seni döven anandır, öbürü de seni her gün döven, doğduğundan beri her gün döven yurdundur. İkisinin acısı arasında, böyle kavrulup gitmişsin.” (Karaosmanoğlu, 1997: 55).

Yaban romanı, Anadolu'nun acı gerçeklerini anlatırken Türk aydınının, yöneticilerin bir özeleştirisini de yapar. O zamana kadar aydın ile köylü arasındaki uçurumun ne derece derin olduğu fark edilmemişken Ahmet Celal, köyde kaldığı süre içinde bunu fark eder. Bunu bir örnekle dile getirir:

Geçen gün, kırlarda dolaşırken ayağım bir konserve kutusuna

çarpmıştı. Durup bakmıştım. Bu kutu Amerika'dan gelmiş bir kutu idi ve üstünde İngilizce bir şeyin adı yazılı idi. Bu kutuyu buraya hangi yolcular bıraktı? Kim bilir ne zamandan beri kaldı, bilmiyorum. Fakat tuhaf bir ilgiyle eğildim, elime aldım, baktım âdeti eski bir âşınayı görür gibi oldum. Ben, bu topraklarda, işte bu teneke kutunun eşiyim. (Karaosmanoğlu, 1997: 55)

Yaban romanındaki Anadolu ile yüzleşme ve hesaplaşma bu romanı dikkat çekici kılan en önemli özelliklerdendir. Yakup Kadri'nin Milli Mücadele'ye eğildiği diğer romanları olan *Ankara*, *Panorama*, *Sodom ve Gomore* romanlarında ise mütareke döneminin karmaşık ortamında yaşananlara yer verilir. *Kıralık Konak* romanında, çöken bir imparatorluk üzerinden bir devrin kapandığına değinilir. Bu dönemin diğer bir roman yazarı olan Reşat Nuri Güntekin de Çalıküşu romanında tıpkı *Yaban* romanında olduğu gibi kahramanını Anadolu'ya gönderir. Romanın kahramanı Feride'nin günlüklerinden Anadolu'nun durumu aktarılır. Manzara yine harap bir Anadolu'dur.

Milli Edebiyat döneminin bir diğer önemli romancısı Halide Edip Adıvar'dır. Halide Edip, Milli Mücadele'ye ciddi katkılar sunan bir kadın yazar olarak Milli Edebiyat Dönemi Türk Edebiyatı'nın en dikkat çeken isimleri arasındadır. Halide Edip denilince akla ilk gelenler arasında yer alan Sultanahmet Mitingleri "yakın tarihimizin kara günlerinde bir bomba gibi patl[ar]" (Ediboğlu, 1969). Halide Edip bu mitinglerle hem ümidini yitirmemesi için halka moral verir, hem de çok büyük bir ilgi çeker.

Cevdet Kudret, Halide Edip'in romanlarının üç kategoride incelenmesi gerektiğine işaret eder. Bunlardan ilki, ruh çözümlemelerine dayalı romanlardır. Bu romanlarda yazar, aşk konusuna ağırlık vermiş, bireysel konuları, özellikle de kadın psikolojisini irdelemiştir. Bu romanlarına *Seviye Talip*, *Handan*, *Mev'ud Hüküm*, *Kalp Ağrısı* adlı eserleri örnek gösterilebilir. İkinci kategoride ele alınacak romanları ise Kurtuluş Savaşı'nı işlediği romanlarıdır. Bu romanlarında Milli Mücadele dönemine yer verilir. *Ateşten Gömlek* ve *Vurun Kahpeye* romanları bunlar arasındadır. Son dönem romanları ise töre romanları olarak sınıflandırılabilir. Toplum hayatına ait meseleleri ele aldığı bu romanlara *Sinekli Bakkal*, *Tatarcık*, *Sonsuz Panayır*, *Sevda Sokağı Komedyası* gibi eserleri örnek gösterilebilir. (Kudret, 1978: 72-73).

Halide Edip, romanlarında anlaşılır bir dil kullanır. Ancak romanlarında sıkça gramer hatalarına rastlanır. "Birçok cümleleri dil bilgisi bakımından sakat, bozuk; üslubu dolambaçlı, özensiz, çapraşıktır." (Kudret, 1978: 73). Adıvar'ın başlangıçta sanat için sanat anlayışını özellikle Milli Mücadele dönemi romanlarında tamamen terk ettiği ve realist bir yakla-

şımlla eserlerini kaleme aldığı dikkat çeker.

Bu dönemin bir başka romancısı Ahmet Hikmet Müftüoğlu'dur. Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* adlı romanı Türkçülük ideolojisinin tesirinde yazılmış bir romandır. Roman, bir aşk hikâyesi etrafında kurgulanır. İstanbul'dan Moğolistan'a, Orhun Âbideleri'ne kadar uzanan meşakkatli bir yolculukta iki gencin aşkları işlenir. Roman, bir cephesiyle İsmail Gaspralı'nın "dilde, fikirde, işte birlik" düşüncesini yansıtır. Turan idealini yoğun bir şekilde işler.

Dönemin bir başka romancısı da Refik Halit Karay'dır. Yazar, sürgünden döndükten sonra daha çok roman türünde eserler kaleme alır. Refik Halit Karay'ın yurt dışına sürgüne gönderilmeden önce yazdığı tek romanı İstanbul'un İçyüzü'dür. Cevdet Kudret, Karay'ın roman ve hikâyelerini sürgünden önce yazdıkları ve sürgünden sonra yazdıkları olmak üzere ikiye ayırmak gerektiği kanaatindedir. Cevdet Kudret, sürgünden önce gözlemlere dayanarak yurt gerçeklerine yönelen yazarın, sürgünden dönünce konuları türlü ülkelerde ve zamanlarda gecen, çoklukla düzmece olaylarla örülü, biraz Pierre Loti, biraz da Pierre Benois kırmaması birtakım "egzotik" havalı macera romanları yazdığını söyler. (Kudret, 1978: 198)

Refik Halit, Milli Edebiyat dönemi yazarları içinde romanlarında İstanbul dışına pek çıkmayan yazarlardandır. Romanlarında gözleme sıkça yer verir. Realist bir romancıdır. Kendisi ile yapılan bir söyleşide roman ile ilgili fikirlerini şu şekilde açıklar:

Roman yazarken öyle kıyı-köşe, tenhâ yerlere çekilmem. Şehir kalabalığı isterim. Pencereden baktım mı bir insan kalabalığını, halkın nasıl geçtiğini görmeliyim. Çünkü romanda insan yaşatılıyor. Bir kimyager için laboratuvar ne kadar lüzumlu ise, bir romancı için de şehir kalabalığı o kadar lüzumludur. O insan kaynaşması arasında romancı, başkasının hiç ehemmiyet vermediği bir tip bulabilir ve belki o tip de romanın kahramanı olur. Hattâ o tip muharrire bir hikâye de ilham eder. (Bildik, 1946: 151)

Karay, keskin bir gözlem gücüyle yazdığı romanlarında olabildiğince realist bir yaklaşım sergiler. Bazı romanlarında gizemli bir atmosfer oluşturmak için farklı yöntemler kullanır. *Yeraltında Dünya Var, İki Bin Yılın Sevgilisi* gibi romanları bu tarzda yazılmıştır.

Refik Halit Karay'ın romancılığını yönlendiren olaylarda biri de yazarın Milli Mücadele aleyhinde yazdığı yazılar yüzünden 1922 yılında Yüz ellilikler listesinde yer alması ve Türkiye'den ayrılmak durumunda kalmasıdır. Refik Halit'in sürgün hayatı 1938 yılında sona erdiğinde yazar Türkiye'ye döner. Bu tarihten sonra yazdığı romanlarında sürgünde olduğu

dönemin izleri vardır. Çete, Sürgün, Anahtar romanları bunlardan birkaçıdır.

Milli Edebiyat döneminin çok fazla öne çıkmayan yazarı Aka Gündüz (1886-1958) de pek çok roman kaleme alır. Romanlarında keskin bir gözlem yeteneği görülür. Ayrıca, Raif Necdet Kestelli (1881-1936), Müfide Ferit Tek, Halide Nusret Zorlutuna, Şükûfe Nihal, Mithat Cemal Kuntay gibi isimler de bu dönemde eser veren romancılarıdır. Bu isimlere Milli Edebiyat döneminin ilk roman örneği Küçük Paşa (1910)'nın yazarı Ebubekir Hazım (Tepeyran)'ı da eklemek gerekir.

4.2. Milli Edebiyat Döneminde Hikâye

Milli Edebiyat dönemi hikâyeciliğinde Anadolu'ya yönelişin hız kazanmasının bir sebebi de Milli Mücadele'dir. Devrin hikâyecilik anlayışını şekillendiren ve o zamana kadar devam eden hikâyecilik anlayışından ayıran iki önemli belirleyici unsurdan biri eserlere Anadolu'nun mekân olarak girmesi, diğeri de dilde sadeleşmedir. Bu devrin en önemli hikâye yazarlarından olan Refik Halit Karay, Tanpınar'ın ifadesiyle hikâye yazmaya Garp edebiyatında Maupassant, Türk edebiyatında ise Halit Ziya ve Hüseyin Cahit'in mahalli karakterler arz eden eserlerinin tesiriyle Fecr-i Âti topluluğu içinde başlamıştır (Tanpınar, 1959:367). Refik Halit Karay'ın hikâyeleri ile birlikte Anadolu; yoksulluğu, cahil ve bağınaz çehresi, ihmal edilmişliği ile edebiyata yansır. Bu hikâyelerin ortaya çıkmasında Karay'ın sürgün yıllarında Sinop, Çorum, Ankara, Bilecik gibi Anadolu şehirlerinde yaklaşık beş yıl bulunması ve Anadolu'yu yakından tanıma fırsatı bulması da etkilidir. Karay, Memleket Hikâyeleri (1919) kitabındaki hikâyelerin hemen tamamında Anadolu gerçeği ile okuyucuyu yüzleştirir. Yazarın bu kitabındaki hikâyelerde, taşra bürokrasisi, küçük memurlar (*Şeftali Bahçeleri*, *Sarı Bal*), acımasız kasaba eşrafı (*Yatık Emine*), bağınaz din adamları (*Cer Hocası*), bâtil inançlar (*Yatır*) gibi konular gerçekçi bir yaklaşımla ele alınır. Karay, duru bir Türkçe ile ele aldığı hikâyelerinde taşra gerçeğinin fotoğrafını çeker. Hikâyelerindeki başarısı devrinde büyük ilgi toplayan Refik Halit Karay, Halide Edip tarafından da takdir edilmiştir. Halide Edip, Karay için: “Yalnızca Türk edebiyatının değil, Rus ve Amerikan edebiyatlarından sonra, hikâyecilikte cihan ölçüsünde ön planda yer işgal edebilecek bir hikâyecimizdir” (Adıvar, 1947: 56) ifadelerini kullanır.

Refik Halit'in Halep ve Beyrut'ta geçirdiği sürgün yıllarındaki gözlemlerinden hareketle yazdığı *Gurbet Hikâyeleri* (1940) onun bir diğer hikâye kitabıdır. Şerif Aktaş, *Gurbet Hikâyeleri* kitabındaki hikâyelerin, Karay'ın yurt dışında geçirdiği senelerde kaleme aldığı hikâyeler (1930-1937) ve yurda döndükten sonra gurbet yıllarına ait hatıralarını

değerlendirip İstanbul’da yazdığı hikâyeler (1938-1939) şeklinde ayrılması gerektiğini belirtir. (Aktaş, 2004: 81). Bu kitapta yer alan hikâyeler, Arap coğrafyasında geçen sürgün yıllarından izler taşır. Bu hikâyelerde yazarın keskin bir gözlemcilikle Arapların yaşantısına dair ilginç konuları hikâyelerine taşıdığı dikkat çeker. Karay, bu hikâyelerde “Ortadoğu ülkelerinin garip, yabancı töre ve ahlâklarını” (Kabaklı, 1994: 709) anlatır. Kitaptaki hikâyelerde Karay’ın sürgün olarak yurt dışında bulunduğu yıllarda yaşadığı vatan özleminin de yansımaları görülür. Buna en iyi örnek kitabın en çok bilinen hikâyesi olan *Eskici*’dir. Hikâyede, vatanından uzakta, Arap coğrafyasında yaşamak zorunda kalan küçük bir çocuğun gözünden vatan özlemi anlatılır.

Bu dönemin bir diğer önemli hikâyecisi ise Ömer Seyfettin’dir. Kısa hayatında Türk edebiyatına çok sayıda hikâye kazandırmış olan Ömer Seyfettin hikâyelerini “davasını güttüğü «yaşayan Türkçe» ile” (Kaplan, 1997: 248) yazmayı tercih eder. Ömer Seyfettin, Balkanlarda askerlik görevini yaparken buralarda yaşanan isyanlara, özellikle Bulgar komitacılarının orada yaşayan Türklere yaptıkları zulümlere şahit olur. Yazarın *Tuhaf Bir Zulüm*, *Beyaz Lale* gibi hikâyeleri buna örnek verilebilecek eserlerdir. Ömer Seyfettin’in hikâyelerinin büyük bir çoğunluğu Milli Mücadele dönemi ortamında, Balkanlarda isyanların ve çözümlüşlerin ardından başlayan Balkan Savaşları’nın karmaşık atmosferi içinde Türklük bilinci ön planda tutularak yazılmış hikâyelerdir. Özellikle *Eski Kahramanlar* başlığı altında yazmış olduğu *Kızılelma*, *Topuz*, *Vire*, *Başını Vermeyen Şehit*, *Kütük*, *Ferman*, *Teke Tek*, *Pembe İncili Kaftan* gibi hikâyelerde bu anlayış görülür. Bunun dışında yazarın hikâyeleri içerik bakımından, bâtil inançları yüzünden kandırılan insanlar (*Yatır*, *Perili Köşk*); konusunu halk hikâyesi, masal gibi türlerden alan hikâyeler (*Üç Nasihat*); yazarın çocukluk hatıralarına dayanan hikâyeler (*And*, *Falaka*, *Kaşığı*), mizahi tarzda yazılmış hikâyeler (*Dama Taşları*, *Koku*) olarak tasnif edilebilir. Ömer Seyfettin hikâyelerinde yeni bir insan tipine yer verir. Hikâyelerinde öne çıkan belli başlı kahramanlar bir araya getirildiğinde yazarın idealize ettiği bu yeni insan tipinin birtakım özellikleri belirir. Bu insan tipi menfaat için kimseye boyun eğmeyen, kimsenin emri ve boyunduruğu altında yaşama-ya alışıksız olmayan cesur, prensip sahibi ve dürüst bir insan tipidir. Bunun en tipik örneği *Diyet* hikâyesinde yer verilen Koca Ali’dir. Hikâyede anlatılan Koca Ali iri yapılı, güçlü kuvvetli, cesur, doğru bildiği yoldan şaşmayan ve işverenin minneti altında kalmamak için elini bileğinden keserek elsiz kalmayı göze alan ilkeli bir karakterdir. Devletine ve milletine bağlı, devletinin çıkarını her şeyin üstünde gören *Pembe İncili Kaftan*’ın kahramanı Muhsin Çelebi de bu tipin bir başka temsilcisidir. Diğer hikâyelerde de yer yer rastlanan bu yeni insan tipi, sağlam kişiliğiyle Ömer Seyfettin’in ide-

alize etmiş olduğu bir profildir. Bu tip, Türk destan ve halk hikâyelerinde sıkça geçen *alp* tipine çok benzer. Mehmet Kaplan'ın üzerinde durduğu, dışa dönük ve aktif bir tip (Kaplan, 1985: 108) olarak değerlendirdiği alp tipi, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde yer verdiği bu idealize edilmiş tiplerle bir hayli benzerlik gösterir.

Milli Edebiyat döneminin bir başka önemli hikâye yazarı Halide Edip Adivar'dır. Halide Edip, Milli Edebiyat içinde daha çok romancı kimliğiyle öne çıksa da onun hikâyeleri de bu dönemin önemli eserleri arasındadır. Halide Edip'in ilk hikâye kitabı olan *Harap Mabetler* (1911) daha çok ferdi konular üzerine yazdığı hikâyelerden oluşur. (Enginün, 1986:90) Halide Edip, gözlemlere dayanan gerçekçi edebiyat yoluna Birinci Dünya Savaşı sonlarında küçük hikaye yazarak girmiştir. (Kudret, 1978: 102). Halide Edip'in o dönem çokça bilinen *Dağa Çıkan Kurt* (1922) kitabı ve bu kitaba ismini veren hikâyesi Milli Mücadelede direnişi anlatan hikâyelerdendir. İnci Enginün'ün "yarı sembolik" olarak ifade ettiği *Dağa Çıkan Kurt* hikâyesi "1. Dünya Savaşı sonunda yok edilmeye, yurdunu feda etmeye razı olmayan Türkün timsalidir." (Enginün, 1992: 201). Bir diğer eser olan İzmir'den Bursa'ya (1922) (Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Mehmet Asım ile birlikte) eseri de yine Milli Mücadele odaklı bir kitaptır. Halide Edip'in *Himmat Çocuk* hikâyesi de benzer biçimde Türklük bilincini beslemek için kaleme alınmıştır.

Dönemin bir başka yazarı Reşat Nuri Güntekin, hikâyeleriyle bu döneme katkı sağlamıştır. Cevdet Kudret, Reşat Nuri'nin mizah dergilerinde takma isimlerle yayımlanan ilk dönem hikâyelerini sanat değeri bakımından başarısız bulur. Reşat Nuri'nin sonradan ünlü olmasının verdiği güvenle bunları sanat değeri taşıyan hikâyeleriyle birlikte yayımlatmasını doğru bulmaz. Bunun, Güntekin'in kitaplarında bir değer kargaşalığına ve dengesizliğine yol açtığına dikkat çeker. (Kudret, 1978: 333-334). Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinin bir bölümünün duygusal hikâyeler olduğunu söyleyen Cevdet Kudret, diğer hikâyelerin ise toplum sorunlarını ele alan toplumsal hikâyeler olduğunu belirtir. (Kudret, 1978: 334). Reşat Nuri Güntekin'in hikâyelerinde mekân çoğunlukla İstanbul'dur. Onu diğer Milli Edebiyat hikâyecilerinden ayıran biraz da bu yönüdür. Romanlarında taşra ve Anadolu sıkça geçerken hikâyelerinde İstanbul dışına çok fazla çıkmamayı tercih eder. Hikâyelerinde çoğunlukla küçük memurları, sıradan insanların basit hayatlarını işler. Güntekin'in Leyla ile Mecnun ve Tanrı Misafiri adlı kitaplarındaki hikâyeler bu anlayışla yazılmışlardır. Bu isimlerin yanı sıra ismi çok fazla öne çıkmayan Ebubekir Hâzım (Tepeyran) da Eski Şeyler (1910) adlı hikâye kitabıyla devrin hikâye yazarları arasında sayılabilir.

Milli edebiyat dönemi hikâyelerinin diline bakıldığında sade ve duru bir Türkçe'nin kullanıldığı dikkat çeker. Yeni Lisan makalesiyle dilde sadeleşme konusunda önemli bir adım atan Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının, çabalarının karşılığını Milli Edebiyat döneminde yazılan eserlerle aldıkları söylenebilir. Özellikle Refik Halit Karay, titizlikle kullandığı sade Türkçesi ile o dönemin en dikkat çeken yazarları arasındadır. Halit Fahri Ozansoy, Refik Halit Karay'ın dildeki bu başarısını şu cümlelerle dile getirir: "Diyebilirim ki İstanbul şivesi, Refik Halit'in kaleminde en cana yakın kelimelerin birbirlerine eklenişindeki incelikle harikalar yaratmıştır. Hele Ömer Seyfettin'in bile boş bıraktığı yazı ile resim çizmek yolunda hiçbir yazar Refik Halit ile yarışamaz." (Ozansoy, 1965: 37). Sermet Sami Uysal da Refik Halit Karay'ın İstanbul Türkçesi'ni en güzel kullanan birkaç yazardan biri olduğunu söyler. (Uysal, 2004: 48). Mustafa Özbacı'ya göre, Karay'ın hikâyelerinde halk dilinin en güzel örneklerini, hikâyenin geçtiği köy, kasaba veya şehir halkının kendilerine has dillerinin bütün özelliklerini, bulmak mümkündür. Dil konusunda gösterdiği bu titizlik Karay'ı üslupçu bir yazar yapmıştır. (Özbacı, 1988: 85)

Milli Edebiyat dönemi hikâyesi dil ve içerik bakımından da Türk Edebiyatı'na yeni bir yol açmıştır. Dilde görülen sadeleşme ve içerikçe ferdi meseleler yerine sosyal meselelere eğilme bu dönem hikâyesinin en önemli belirleyenlerindedir.

Sonuç

Milli Edebiyat dönemi roman ve hikâyesi tema olarak kendinden önceki dönemden hayli farklı bir çizgide ilerler. Gerek dilde görülen sadeleşme, gerekse temadaki çeşitlilik artık başka bir mecrada ilerleyecek olan bir roman ve hikâyenin ipuçlarını verir. Milli Edebiyat dönemi yazarları, toplumsal konulara eğilerek roman ve hikâyelerinde toplumun aksayan yönlerini farklı şekillerde dile getirirler. Bu dönem yazarlarından Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin Cumhuriyet rejiminin getirdiği kazanımları topluma ulaştırmak ve yeni bir toplum düzenine zemin hazırlamak için eserlerini bu doğrultuda yazarlar. Bu sebeple Milli Edebiyat Dönemi'nde yazılmış eserlerin bir kısmının tezli eser olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Bu dönemde yazılan birçok eserde tez üzerinde yoğunlaşıldığı için eserlerin estetik boyutu zaman zaman ihmal edilir. Bu da beraberinde klişe ve tekrara düşen bir kurgu ve anlatım biçimini getirir. Örneğin Reşat Nuri Güntekin'in Yeşil Gece romanı ile Halide Edip'in Vurun Kahpeye romanı, Anadolu'ya öğretmenlik yapmaya giden aydın bir öğretmenin, gittiği yörenin cahil ve tutucu halkı ile yaşadığı çatışma üzerine kurgulanmıştır. Bu kurgu, yer yer Reşat Nuri'nin Çalıküşu, Yakup Kadri'nin Yaban romanlarında da görü-

lür. Böylece İstanbul'dan taşraya giden aydın ile taşralı arasındaki çatışma ve taşranın yeniliklere karşı direnmesi üzerine klişe bir kurgu oluşturulur. Anadolu'daki bağnazlık sahtekâr din adamı profiliyle işlenir. Bu din adamı tipi yukarıda adı geçen yazarların eserlerinde daima çıkarıcı, sevgisiz, cahil ve tutucudur. Dış görünüş itibarıyla de ürkütücü bir görünüme sahiptir. Olumlu din adamı profili yalnızca Halide Edip'in Sinekli Bakkal romanında yer verilen bir Mevlevî dedesi olan Vehbi Dede'dir. Onun dışındaki din adamları neredeyse her romanda birbirinin aynısıdır.

Millî Edebiyat döneminde benimsenen tezli roman anlayışı sonraki dönemlerde çok yoğun bir biçimde görülmez. Cumhuriyet dönemi edebiyatıyla birlikte hikâye ve romanda yeni arayışların başlaması estetik kaygıyı biraz daha öne çıkarır.

Toplumsal konuların öne çıktığı Millî Edebiyat dönemi hikâyesinde ise bürokrasi sıkça eleştirilir. Özellikle Refik Halit Karay, hikâyelerinde taşra bürokrasisine yoğun bir şekilde yer verir. Karay, zaafıyla öne çıkan menfaatperest bürokratları, küçük taşra memurlarını işler. Bunun yanında cehalet, bağnazlık, eğitimsizlik kavramları üzerinden, ihmal edilmiş bir Anadolu tablosu dikkat çeker. İnsanların dini duygularını kullanarak onları kandıran din adamı profiline bu dönem hikâyesinde de romanda olduğu gibi çokça yer verilir. Bu dönem hikâye ve romanının vardığı ortak nokta, artık yeni bir toplum düzenine ve insan profiline ihtiyaç duyulduğudur.

Millî Edebiyat dönemi roman ve hikâyesi gerek dilinin sadeliği gerekse millî konulara ve Anadolu'ya yer vermesi ile memleketçi bir edebiyat anlayışının başlamasını sağlamıştır. Bu dönemden sonra Anadolu, edebiyatta yoğun bir şekilde yer alır ve daha sonraki dönemlerde roman ve hikâyede ferdi konular yerine toplumsal meseleler daha sık işlenmeye başlar.

Kaynakça

- Adıvar, H. E. (1947). Küçük Hikâye ve Yeni Amerikan Edebiyatı. *Edebiyat ve Sanat Gazetesi*.18, Mayıs.
- Aktaş, Ş. (2004). *Edebiyatımızın Zirvesindekiler Refik Halit Karay*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyüz, K. (1979). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Argunşah, H. (2013). Millî Edebiyat. *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Korkmaz, R. (Ed.). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Bildik, C. (1946). Bu Anahtar Neleri Açar. *Akşam Gazetesi*. 28-29 Aralık.
- Çelik, H. (1996). Genç Kalemler. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.14, 21-23.
- Ediboğlu, B. S. (1969). Kaybettiğimiz Değerler-Halide Edib Adıvar. *Cumhuriyet Gazetesi*. 12 Ocak.
- Enginün, İ. (2008). *Edebiyatta Ölçüt, Hayal Şiir- Yahya Kemal Beyatlı Şiiri Üzerine Makaleler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- _____. (1986). *Halide Edip Adıvar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- _____. (1992). Halide Edib'in Eserlerinde Amerikalılar. *Mukayeseli Edebiyat*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 182-204.
- Gökalp, Z. (1968). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kabaklı, A. (1994). *Türk Edebiyatı. III*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kaplan, M. (1997). Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?. *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 241-249.
- Kaplan, M. (1985). *Tip Tahlilleri: Türk Edebiyatında Tipler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, R. (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanın Köy*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (1997). *Yaban*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koroğlu, E. (2010). *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918)*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kudret, C. (1978). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman II*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Mardin, Ş. (1995). *Türk Modernleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ozansoy, H. F. (1965). Refik Halit Karay'ın Ardından, *Tercüman Gazetesi*, 27 Temmuz.

- Örik, N. S. (1936). Milli Bir Edebiyat Yaratabilir Miyiz?, (Anketi yapan: Nüsret Safa Coşkun), Açıksöz, 11 Ekim.
- Özbalcı, M. (1988). Hayatının ve Sanatının Ana Çizgileriyle Refik Halit Karay. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3, 75-92.
- Safa, P. (1997). *Türk İnkılabına Bakışlar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tanpınar, A. H. (1998). Milli Bir Edebiyata Doğru, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 85-92.
- Tanpınar, A. H. (1959). Türk Edebiyatında Cereyanlar. *Yeni Türkiye*. İstanbul.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. C:5, İstanbul: Dergâh Yayınları. İstanbul. 1982.
- Türkdoğan, O. (2013). *Türk Ulus-Devlet Kimliği*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Uysal, S. S. (2004). *Eşlerine Göre Edipler*. L&M Yayınları: İstanbul.
- Kemal, Y. (1976). Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatıralarım. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Wellek, R. ve Warren, A. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*. Uysal, A.E. (Çev.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.